

Grażyna Nieduszyńska

Nowe pamiątki po Adamie Mickiewiczu w Muzeum Literatury

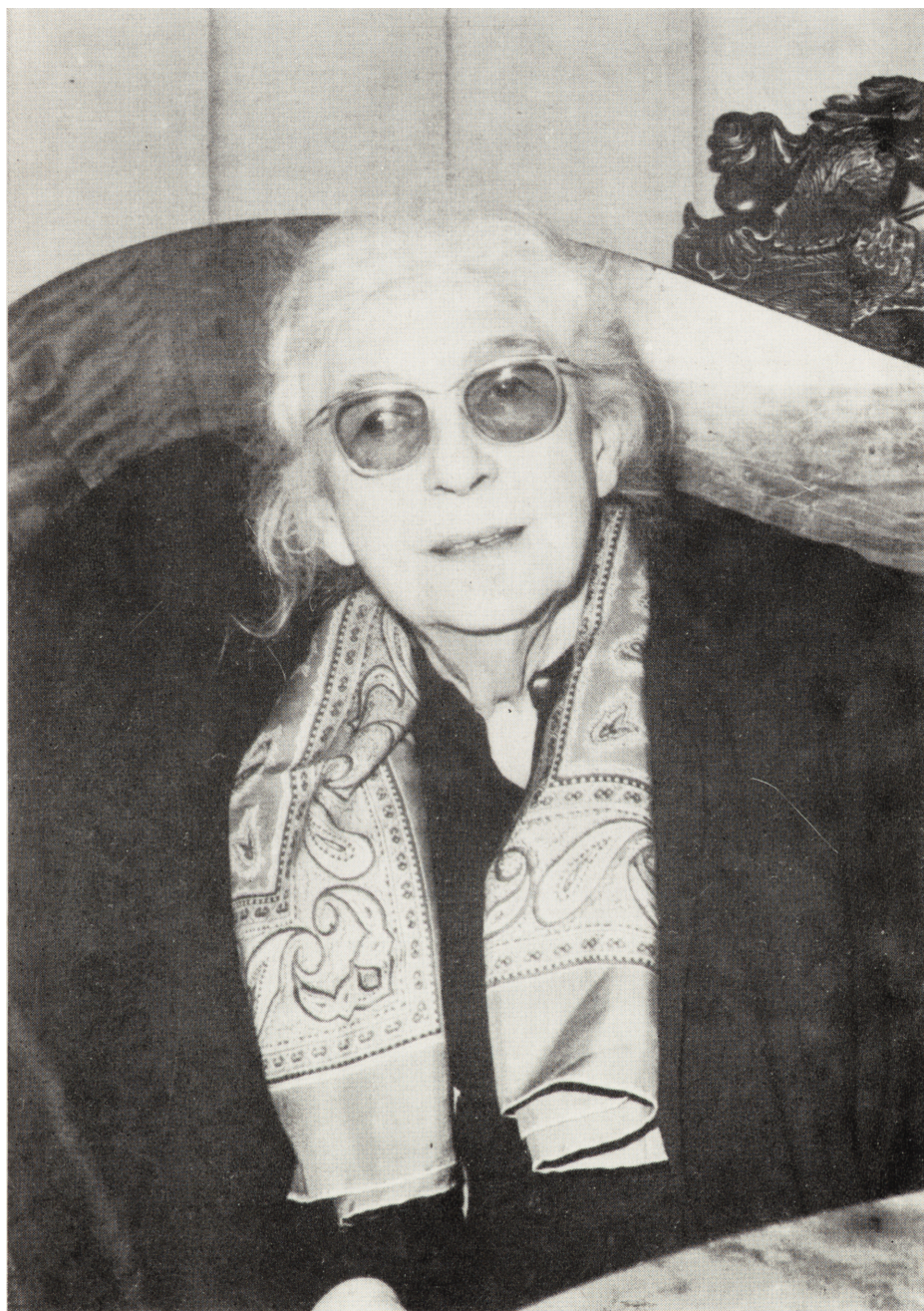
Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 9, 129-131

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

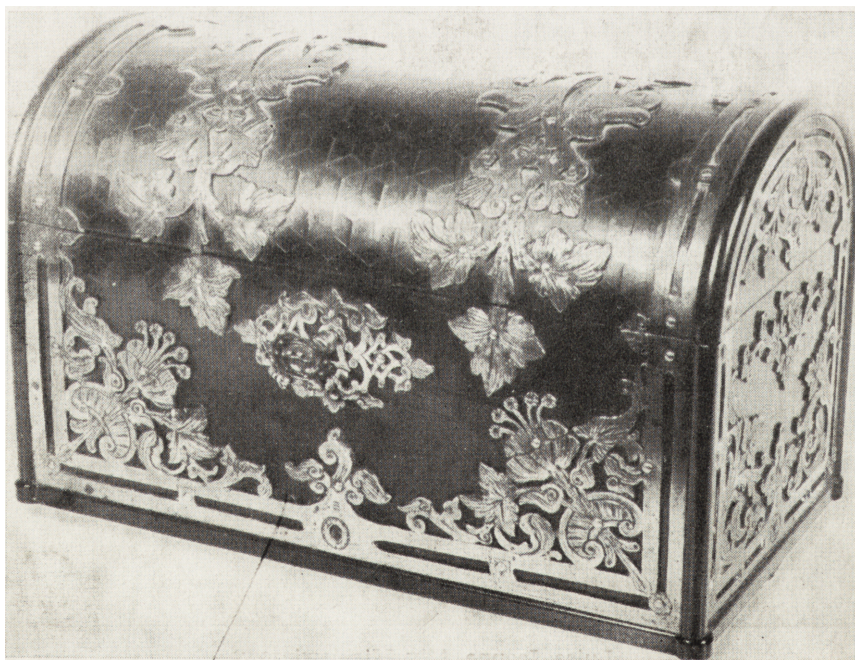
Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Luise Jeanne Alix Mickiewiczowa

Album zdjęć rodzinnych należący dawniej do Adama Mickiewicza

Szkatułka na biżuterię Celiny Mickiewiczowej
Ze zbiorów Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie

Grażyna Nieduszyńska

NOWE PAMIĄTKI PO ADAMIE MICKIEWICZU
W MUZEUM LITERATURY

W dniach od 27 maja do 20 czerwca 1974 r. gościliśmy w Polsce wdowę po Józefie Mickiewiczu Louise Jeanne Alix z domu Froment oraz jej zięcia Kazimierza Krzyżaka. Przybyli oni do Warszawy, aby podpisać oficjalnie akt darowizny cennych pamiątek rodzinnych, które uprzednio przekazali do Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza.

Jak doszło do tego ważnego wydarzenia?

Józef Teofil Rafał Mickiewicz, najmłodsze dziecko Adama i Celiny Mickiewiczów, urodził się 20 grudnia 1850 r. Mickiewiczowie oddali Józefa do zaprzyjaźnionego domu Piotra i Marii Falkenhagen-Zaleskich, gdzie był wychowywany i po śmierci rodziców¹. Od 1858 r. do ok. 1862 przebywał Józef w Warszawie u krewnych, Jana Nepomucena i Anieli z Szymanowskich Leszczyńskich². Tu też zaczął uczęszczać do szkoły. W czasie, gdy Józef przebywał w Polsce, decydowały się losy skromnego, jeśli chodzi o ówczesną wartość materialną, majątku Mickiewiczów. Wszystko, co pozostało po Adamie i Celinie, należało podzielić pomiędzy sześcioro dzieci: Marię, Władysława, Helenę, Aleksandra, Jana i Józefa. Podział majątku po rodzicach stał się powodem długotrwałych nieporozumień i żalów pomiędzy rodzeństwem. Wiadomo, że najusilniej o schedę po ojcu zabiegał syn Władysław, zaś Maria, od 1857 r. Gorecka, najstarsza z pozostałych dzieci i zobowiązana przez umierającą matkę do przejęcia jej roli³, usiłowała dopilnować, aby podział był w miarę sprawiedliwy dla najmłodszych Jana i Józefa. W liście do jednego z przyjaciół ojca (być może Seweryna Gałęzowskiego) z 4 sierpnia 1858 r. skarżyła się i niepokoiła: „Jedną tylko pozwolę sobie uwagę; to, że Józik nasz nie bardzo hojnie udarowany w tym podziale, ale jemu Bóg dał coś myśli i serca ojcowskiego, co ważniejsza od wszystkich pamiątek”. I na końcu listu dodała: „Czy wszystkie książki ojca złożone u Władysława zarówno się podzielią między synów?”⁴

W późniejszych latach liberalne poglądy, antyklerykalizm i zainteresowania masońskie zbliżyły Józefa do Armanda Lévy'ego — byłego se-

kretarza i przyjaciela ojca. W posiadaniu Józefa znalazła się też znaczna część papierów Armanda. Z Mickiewiczów jedynie Józef mógł cenić i szanować najmniej popularne wśród przyjaciół masońskie poglądy i zainteresowania Lévy'ego, tak skrupulatnie tuszowane i przemilczane przez starszego Władysława.

Dość późno Józef ożenił się z dużo młodszą od siebie Louise Froment i adoptował jej córkę Germaine urodzoną w 1909 r.

22 lutego 1938 r., na sześć miesięcy przed śmiercią sędziwy, osiemdziesięcioośmioletni Józef w sporządzonym w języku francuskim testamencie napisał:

„Zapisuję trzy czwarte tego co posiadam i co będę posiadał w dniu mojej śmierci żonie mojej Louise Jeanne Alix Froment.

Zapisuję czwartą część tego co posiadam i co będę posiadał w dniu mojej śmierci córce mojej Germaine Mickiewicz.

Moja żona i moja córka wyżej wymienione będą używać i dysponować tymi rzeczami w ich mieszkaniu, w pełni i całkowitej własności licząc od dnia mojej śmierci, które należą im się zgodnie z niniejszym testamentem.”⁵

Tak więc Louise i Germaine Mickiewicz przechowały pamiątki rodzinne aż do dziś.

W 1967 r. Germaine wraz ze swym mężem Kazimierzem Krzyżakiem przybyli do Polski i odwiedzili Muzeum Mickiewicza. Wizyta ta wpłynęła przypuszczalnie na decyzję Germaine, która przed śmiercią w 1972 r. postanowiła przekazać pamiątki Polsce i wykonawcą swej ostatniej woli uczyniła męża. Zgodnie z wolą Germaine i decyzją Louise pamiątki znalazły się w kraju. Cenniejszą część daru przywiózł z Paryża dyrektor Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza Janusz Odrowąż-Pieniążek. Były to: album zdjęć rodzinnych z inicjałami „AM” na okładce i pudełko do kart należące niegdyś do Adama Mickiewicza oraz szkatułka na biżuterię Celiney Mickiewiczowej. Poza tym Muzeum Literatury przejęło archiwum Józefa Mickiewicza. Znajdują się tam dwa albumy ze zdjęciami, brudnopisy jego prac, dokumenty i korespondencja. Dużą część przekazu stanowią papiery Armanda Lévy'ego, a więc: artykuły, notatki, dokumenty (m.in. masońskie) i korespondencja. Są też notatki Władysława, Marii (żony) i Marii (córki) Mickiewiczów oraz korespondencja rodziny Froment, listy Louise i Germaine Mickiewicz.

Józef Mickiewicz jest autorem większej pracy pt.: „*Les maladies hyperphísiques*”, ilustrującej wiarę w działanie czarta i siły magiczne oraz ich wpływ na zdrowie i życie ludzi. Jego dziełem jest hasło „*Pologne*” w wielkim *Laroussie* XIX w. Pisywał także artykuły do prasy francuskiej. Długie lata był urzędnikiem magistratu paryskiego. Odziedziczywszy po matce zdolności muzyczne grał w kinach na fortepianie w okresie filmu niemego⁶. Był też Józef zamiłowanym zbieraczem porcelany i bibliofilem.

Wraz z archiwum rękopiśmiennym przyjechała więc z Paryża biblioteka najmłodszego syna poety oraz zbiór XIX-wiecznej porcelany. Wśród książek dużą wartość mają liczne stare druki z których najstarszym jest dzieło Ludovicusa Careriusa pt.: *Practica nova causarum criminalium...*, wydane w Wenecji w 1556 r. Inne stare druki to słowniki, wydawnictwa historyczne o Paryżu i pozycje z zakresu wiedzy tajemnej i demonologii. Biblioteka zawiera również wydawnictwa poświęcone Adamowi Mickiewiczowi i Wielkiej Emigracji, pozycje bibliofilskie (np. numerowany egzemplarz *Pana Tadeusza* w tłumaczeniu Paula Cazina z nadrukowaną dedykacją dla Józefa Mickiewicza), periodyki, druki ulotne, książki dedykowane przez autorów Józefowi i zbiór nut XIX-wiecznych.

Ważnym wydarzeniem był sam pobyt w Polsce synowej Adama Mickiewicza i jej zięcia. 28 maja goście odwiedzili Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza na ulicy Saskiej, gdzie, dzięki postawie młodzieży i nauczycieli, mieli okazję przekonać się, jak żywy jest w Polsce kult poety. 29 maja odbyła się w Muzeum Literatury oficjalna uroczystość przekazania darów. Louise Mickiewiczowa i Kazimierz Krzyżak podpisali akt darowizny, a w dwa dni później w Ministerstwie Kultury i Sztuki Louise Mickiewicz udekorowana została przez ministra Józefa Fajkowskiego odznaczeniem „Zasłużony dla kultury polskiej” za popularyzowanie naszej kultury za granicą i ochronę pamiątek drogiej narodowi polskiemu.

Goście z Francji zwiedzili Warszawę, obejrzelili wystawę w Muzeum Narodowym „Muzea — społeczeństwu” i po oficjalnych uroczystościach wyjechali na odpoczynek do Krynicy Górskiej.

Pobyt w Polsce synowej wielkiego poety przybliżył nam znowu odległą już epokę romantyzmu. Był wielkim przeżyciem dla społeczeństwa wychowanego i wychowywanego m. in. na poezji Adama Mickiewicza.

Przypisy

¹ List Marii Goreckiej do Władysława Mickiewicza z 23 IX 1855 r. Zbiory Muzeum Literatury, sygn. 368.

² Listy Anieli Leszczyńskiej do Marii i Tadeusza Goreckich. Zbiory Muzeum Literatury, sygn. 384.

^{3,4} List Marii Goreckiej do NN z 4 VIII 1859 r. Zbiory Muzeum Literatury, sygn. 389. List cyt. [w]: J. W. Borejsza: *Śekretarz Adama Mickiewicza*. Warszawa 1969.

⁵ Rękopis testamentu w archiwum Józefa Mickiewicza w Muzeum Literatury.

⁶ List Józefa Mickiewicza do redakcji „Słowa” w Wilnie 4 III 1929 r. Zbiory Muzeum Literatury, sygn. 382.